

ovaj događaj ubrzao izmenu sovjetskog vojnog mentaliteta. Preseljavanje stanovništva i mobilizacija podsetili su mnoga veliki otadžbinski rat. Poruka Černobila bila je antiratna. Gorbačov je iskoristio Černobil da potkopa snažnu osnovu nuklearne ortodoksije, herojsku i romantičarsku zamisao o sovjetskoj nuklearnoj moći. Katastrofa je nagnala sovjetski vrh da gleda na nuklearno razoružavanje kao na moralni imperativ nezavisan od političke računice. Šef sovjetske diplomatije Ševarnadze priznao je: "Tragedija nam je otvorila oči". Medijima je dozvoljeno da vode debatu o nuklearnoj opasnosti, ojačala su antinuklearna osećanja u SSSR-u i nadanja da će to podstaći sličan talas i na Zapadu. Zubok je uveren da je upravo to bilo "novo mišljenje".

U njemu je svakako bilo i političke računice. Sovjetski vrh je pretpostavljao da će vojno popuštanje dići ugled SSSR-a u svetu i pomoći svladavanje unutrašnje krize.

Štokholmskim sporazumom Sovjeti prvi put u istoriji dozvoljavaju strane inspekcije konvencionalnog naoružanja, ali Peršing rakete iz zapadne Evrope i dalje su direktno ugrožavale Kremlj. Sovjetski vrh je bio svestan da bi nova trka u naoružanju bila neizdrživ teret za privredu. Politbiro je podržavao kurs razoružanja, a Gorbačov je sticao popularnost u svetskom javnom mnjenju, naročito kod mirovnih pokreta. U isto vreme Gorbačov je ponavljao da neće dirati domaću vojnu odbranu i da vodi računa o odbrani od SDI. Podržavali su ga Gromiko i tvrdolinijaši, a rastao mu je ugled kao mirotvorca. Međutim neželjena latentna posledica "novog mišljenja" bila je slabljenje ideologije, jer se pacifizam kosio sa ortodoksni komunističkim stavom da je klasna borba protiv kapitalizma iznad "svih ljudskih interesa". Protivrečnost je bila krupna, jer su nova vojna doktrina i sporazum sa SAD tražili radikalnu izmenu ideologije. U SSSR-u je ostalo dosta pobornika hladnoratovskog mišljenja da je vojna sila jedini jezik koji imperijalizam razume. Prekretnička zbivanja brzo su se smenjivala. Odmah posle susreta Gorbačova i Regana u Rejkjaviku 1986. partijski vrh otvara vrata disidentima. Saharov se vraća iz Gorkog. Već od kraja 1986. "proces razoružavanja", u početku zamišljen da "stvari spoljne uslove" perestrojki, zahvata i ideologiju. Zapad je hrabrio promene, ali nije popuštao. Kada je aprila 1987, za vreme susreta sa američkim državnim sekretarom Dž. Šulcom, Gorbačov prihvatio da likvidira ne samo rakete SS-20 u Evropi i Aziji nego i nove SS-23, SAD nisu reagovala. Vojni vrh SSSR-a ponovo je počeo da napada Ševarnadzea. Gorbačov je nastavio sa popuštanjem, pa nakon mirnog puštanja DDR-a 1990. dobija Nobelovu nagradu za mir. Uprkos svemu, rast ugleda generalnog sekretara KP SSSR-a nije uspeo da spreči zabranu partije i rasulo države.

2. 3. Uloga sovjetskog političkog vrha.

Odmerenost i razložnost u tumačenju sloma SSSR-a neretko je zavisila od osećajne i ideološke distance prema pitanju da li je SSSR bio valjana država ili ne. Hladan pristup kosi se sa postmodernom historiografijom i relativizacijom i oslanja na veberijansko načelo da naučnik ne treba da posmatra predmet nezavisno od ličnih vrednosti, ali da treba u što većoj meri da neutralizuje vlastite vrednosti. Tome nasuprot, npr. konzervativna sovjetološka škola još uvek posmatra SSSR kao "abnormalno totalitarno društvo": SSSR je bio opasno kriminalno društvo koje je stvorila banda avanturista ravnodušnih prema ideologiji (Pipes), a ideologija mu je bila fanatična utopijska konstrukcija (Malia). Druga, odmerenija tzv. "revizionistička" sovjetološka struja u SAD (P. Getty, G. Rittersporn, V. Dunham) još za vreme postojanja SSSR-a isticala je skriveni pluralizam režima i grupne sukobe odbacujući ocenu o